

The Effects of Agricultural Rituals on Tourism Development in Iran

Mehdi Hesam¹ ✉, Habib Mahmoodi Chenari²

1. Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Literature and Humanities, University of Guilan, Rasht, Iran

Email: mhesam@guilan.ac.ir

2. Regional Studies Department, Environmental Research Institute, Gilan University, Rasht, Iran

Email: habib.mahmoodi@ut.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article History:

Received:

3 October 2021

Received in revised form:

7 April 2022

Accepted:

10 April 2022

Keywords:

Rituals,
Agricultural Rituals,
Tourism Development,
Agrotourism,
Rural Tourism

ABSTRACT

As one of the most fundamental elements of human civilization throughout history, agriculture has numerous material and spiritual attractions. One of the most important tourism resources in the agricultural sector is agricultural rituals, which have various effects on the host community. Therefore, this research aims to investigate the effects of agricultural rituals on tourism development in Iran. The research is applied in terms of objective and survey with a quantitative approach in terms of data collection. The statistical population consisted of all experts and stakeholders in the fields of tourism, agriculture, and other related areas. In total, 130 questionnaires were distributed among them and completed. The data were analyzed using SPSS software and nonparametric tests. The results showed that the most significant impact of agricultural rituals on tourism development in Iran was in the economic component, with an average rank of 2.94, followed by the social and cultural component, with an average rank of 2.55, the institutional component, with an average rank of 2.28, and the environmental and physical component with an average rank of 2.22, which had the lowest rank among the study components. Therefore, attention to agricultural rituals in rural and suburban areas can strengthen local people's participation, rural officials such as councils and village heads, local people's organizations, and so on, which in turn enhances the institutional and managerial component at the grassroots level of society.

Cite this article: Hesam, M., & Mahmoodi Chenari, H. (2023) The Effects of Agricultural Rituals on Tourism Development in Iran. *Human Geography Research Quarterly*, 55 (2), 63-76.

<http://doi.org/10.22059/JHGR.2022.331716.1008386>

© The Author(s).

DOI: [10.22059/JHGR.2022.331716.1008386](https://doi.org/10.22059/JHGR.2022.331716.1008386)

Publisher: University of Tehran Press

Extended Abstract

Introduction

Agriculture is one of the most important and difficult professions in the traditional society of Iran, the special difficulties of which have been turned into a pleasant thing by holding rituals. These rituals in the form of agricultural heritage include tangible and intangible aspects. Although it is difficult to distinguish between the tangible and the intangible, the tangible aspect of agricultural heritage can be the debate over the natural landscapes of agricultural and rural environments, indigenous buildings and settlements, the traditional agricultural implements used, and indigenous water supply systems. Moreover, in the intangible or spiritual aspect of agricultural heritage, he also referred to all the customs, traditions, and celebrations related to agriculture, arts, indigenous knowledge used to carry out agricultural activities, and so on. Iran is a multicultural country where the existence of patterns and diversity of rituals, language, clothing and food, music and oral literature, handicrafts, etc., in different regions has given double value to Iran's cultural heritage. It is possible to attract many domestic and international tourists and become a source of income for the residents of the country's tourist destinations.

Methodology

The present study is a survey in terms of data collection and descriptive-analytical in terms of type of analysis and its results have a practical aspect. In order to evaluate the role of agricultural rituals in the development of sustainable tourism, a 5-point Likert scale questionnaire has been exerted. The questionnaire questions are designed in four sections (economic, social and cultural, environmental, physical and institutional), which are inserted in each section according to the questions related to each index. The information obtained from these questionnaires was quantitatively entered into SPSS software first to check Cronbach's alpha value to confirm the accuracy of the questionnaire, which with a value of 0.97, indicates a good and reliable internal validity of the questionnaire questions. Then, using binomial tests,

correlation and Friedman analyzed the findings. The statistical population was experts in various fields such as sociology, geography, Iranology, history, etc.; 130 people were identified by the snowball method and invited to participate in the research. Due to the pandemic of Covid-19 and to benefit from new survey tools in this study, an online questionnaire has been used.

Results and discussion

Due to the use of non-parametric tests for data analysis, a binomial test was exerted in this part. It can be seen that all items are economically significant. In general, 78% of experts believe that paying attention to agricultural rituals in the context of ritual tourism can lead to the diversification of local employment, which can be mentioned as one of the most important and effective effects of agricultural rituals. In tourism planning, a package of tourism products with a strong core should be provided for tourist destinations. By attracting tourism to destinations due to the primary attractions, other options and products should be offered to the tourist to ensure both the tourist's satisfaction and the benefit of the local community. Tourism may not be willing to travel to a specific village for one or more types of local food. However, if other strong attractions, such as agricultural rituals, are at the core, other products, such as local food, accommodation, handicrafts, and agricultural products, are offered. There are two main pillars of sustainable tourism; the economic benefits of the local community and the satisfaction of tourists. On the other hand, agricultural rituals are a kind of education about the process of farmers' life, which is another basic basis of sustainability. Due to the nature-oriented and valuable value of the environment in agricultural rituals, if properly planned, another aspect of sustainability, namely environmental protection, will be achieved.

Conclusion

Agricultural rituals can move other tourism sources towards attraction and productivity. This leads to the diversification of local employment. Tourism can solve some of

the economic problems, including employment and income. In general, agricultural rituals cause the revitalization of the village in the sense of its totality, i.e. the human environment and common activities in it. One of the most important effects of agricultural rituals in the environmental and physical component is that paying attention to agricultural rituals in rural and suburban areas by diversifying the income sources of villagers reduces the relationship and utilization of natural resources. This issue has a history and is known in the world and even in our country. As described in the first part of this chapter, many agriculture rituals result from respect for nature and gratitude to the Creator for the proper use of resources. In this regard, paying attention to agricultural rituals in rural and suburban areas, holding agricultural rituals and the presence of tourists and familiarity with rural culture and traditions in a way strengthens these environmentally friendly cultures, which greatly impacts the environmental aspect of sustainability. On the other hand, because rituals have a popular foundation and will not have identity and originality without the presence of the local community, paying attention to agricultural rituals in rural and suburban areas strengthens the local participation of ordinary people, rural officials such as councils and villagers,

local NGOs, etc., which in itself strengthens the institutional and managerial component at the micro level of society.

Funding

This article is based on the research project "Agricultural Rituals and Rural Tourism Development: From Identifying Obstacles to Providing Strategies" and has been financially supported by the Iranian Chamber of Commerce, Industries, Mines, and Agriculture.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

"We would like to express our gratitude to all those who have contributed in any way to this article, particularly in the field data collection section. We also extend a special thanks to the Iranian Chamber of Commerce, Industries, Mines, and Agriculture for all of their support."

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

اثرات آیین‌های کشاورزی بر توسعه گردشگری در کشور ایران

مهدی حسام^۱، حبیب محمودی چناری^۲

۱- نویسنده مسئول، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران. رایانامه: mhesam@guilan.ac.ir
 ۲- گروه مطالعات ناحیه‌ای، پژوهشکده محیط‌زیست، جهاد دانشگاهی گیلان، رشت، ایران. رایانامه: habib.mahmoodi@ut.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۰/۰۷/۱۱

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۱/۰۱/۱۸

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۰۱/۲۱

واژگان کلیدی:

آیین‌ها، آیین‌های کشاورزی، توسعه گردشگری، گردشگری کشاورزی، گردشگری روستایی.

کشاورزی به عنوان یکی از اساسی‌ترین عناصر تمدن ساز در تاریخ زیست بشر، از جاذبه‌های مادی و معنوی زیادی برخوردار است. از مهم‌ترین منابع گردشگری در بخش کشاورزی، آیین‌های کشاورزی هستند که دارای اثرات مختلفی بر جامعه میزبان می‌باشند. لذا پژوهش حاضر با هدف بررسی اثرات آیین‌های کشاورزی بر توسعه گردشگری در کشور ایران تدوین شده است. این پژوهش از منظر هدف یک تحقیق کاربردی و از نظر روش گردآوری داده‌ها از نوع پیمایشی با رویکرد کمی است. جامعه آماری شامل کلیه کارشناسان و صاحب‌نظران حوزه‌های گردشگری، کشاورزی و سایر حوزه‌های مرتبط بوده که در مجموع، ۱۳۰ پرسشنامه در بین آن‌ها توزیع و تکمیل گردیده است. داده‌ها به کمک نرم‌افزار SPSS و آزمون‌های ناپارامتریک تحلیل شد. نتایج پژوهش نشان داد، بیشترین تأثیر آیین‌های کشاورزی بر توسعه گردشگری کشور ایران به ترتیب در مؤلفه اقتصادی با دارا بودن میانگین رتبه ۲/۹۴، اجتماعی و فرهنگی با میانگین رتبه ۲/۵۵، مؤلفه نهادی با میانگین رتبه ۲/۲۸ و مؤلفه محیط‌زیستی و کالبدی با میانگین رتبه ۲/۲۲ کمترین رتبه را در بین مؤلفه‌های پژوهش به خود اختصاص داده‌اند. در نتیجه توجه به آیین‌های کشاورزی در مناطق روستایی و پیراشهری، می‌تواند موجب تقویت مشارکت‌های محلی مردم، مسئولان روستایی مانند شوراهای دهیاران، سازمان‌های مردم‌نهاد محلی و غیره می‌گردند که این موضوع خود تقویت‌کننده مؤلفه نهادی و مدیریتی در سطح خرد جامعه می‌باشد.

استناد: حسام، مهدی و محمودی چناری، حبیب. (۱۴۰۲). ارزیابی اثر تغییرات کاربری بر الگوی مکانی زمانی دمای سطح زمین و جزایر حرارتی در شهر اهواز با استفاده از تصاویر ماهواره‌ای. فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۵۵ (۲)، ۶۳-۷۶.

<http://doi.org/10.22059/JHGR.2022.331716.1008386>

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

DOI: 10.22059/JHGR.2022.331716.1008386

© نویسندگان

مقدمه

در طول تاریخ، در بسیاری از نقاط جهان، روستاها همواره به عنوان مناطقی برای فعالیت‌های گردشگری و تفریحی مورد توجه قرار گرفته‌اند، به نحوی که در حال حاضر، گردشگری روستایی به عنوان فعالیتی بسیار مهم به سرعت در حال رشد می‌باشد (Hall & Chuang, 2001; Roberts, 2013).

گردشگری روستایی به دلیل داشتن اثراتی همچون کسب درآمد ارزی، ایجاد اشتغال مستقیم و غیرمستقیم از اهمیت بسزایی در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه دارد. به گونه‌ای که امروزه می‌توان در راستای گردشگری روستایی از فرصت‌ها و پتانسیل‌های موجود در بخش‌های مختلف بخصوص کشاورزی به عنوان یکی از انواع جاذبه‌ها گردشگری روستایی در جذب گردشگران داخلی و خارجی استفاده کرد (پوریان، ۱۳۹۵). برگزاری جشنواره‌ها، آداب و آیین‌های سنتی و برداشت محصولات کشاورزی، از جمله راهکارهای نیل به اهداف توسعه گردشگری پایدار می‌باشد. توسعه گردشگری روستایی و کشاورزی به عنوان مکمل کسب و کارهای کشاورزی، می‌تواند جایگاه مهم و باارزشی در اشتغال‌زایی، جذب سرمایه، ایجاد درآمد، جلوگیری از مهاجرت، متنوع سازی اقتصاد و توسعه اجتماعی - اقتصادی جوامع روستایی داشته باشد و به عنوان سازوکاری برای تجدید حیات اقتصادی نواحی روستایی مطرح شود (Carsale, 2010; & Lonio, 2002). گردشگری روستایی دارای اشکال مختلفی است که هر یک می‌تواند به نوعی بر کلیت فضای روستایی تأثیرگذار می‌باشند. در این بین گردشگری میراث کشاورزی دارای شرایط خاص و جذاب‌تری است.

در سال‌های اخیر بخش کشاورزی مفهوم جدیدی را به ادبیات میراث فرهنگی اضافه کرده است که میراث کشاورزی نام دارد. در اواخر قرن بیستم، تلاش‌هایی برای ارزیابی مجدد نظام‌های میراث کشاورزی آغاز شد (Vafadari, 2013a) و تولید پایدار غذا به عنوان یک مسئله محوری مورد توجه قرار گرفت (Lichtfouse et al., 2011). ارزیابی مجدد کشاورزی مانند یک نظام اکولوژیکی بوده و باعث شده تا کشاورزی در مفهوم جامع‌تری به عنوان کشت بوم در نظر گرفته شود (Gliessmann 2000) که هدف آن رسیدن به امنیت غذایی و معیشت پایدار برای نسل حاضر و آتی می‌باشد (Koohafkan, 2009). نظام‌های کشاورزی سنتی، به عنوان میراثی از گذشتگان، همواره نقش مؤثری در بقای انسان داشته‌اند و حفاظت از آن‌ها کمک می‌کند تا این نقش ادامه پیدا کند (بذرافشان، ۱۳۹۳).

کشاورزی یکی از مهم‌ترین و قدیمی‌ترین پیشه‌های موجود در جامعه سنتی ایران بوده که دشواری‌های خاص آن با برگزاری آیین‌ها به امری لذت‌بخش تبدیل می‌شده است (شایسته رخ، ۱۳۹۲). همچنین این آیین‌ها از عوامل وحدت‌بخش (امین زاده، ۱۳۸۶) و تقویت‌کننده پیوندهای اجتماعی در هر جامعه‌ای محسوب می‌شوند (یوسفی و همکاران، ۱۳۹۶). این آیین‌ها در قالب میراث کشاورزی دربرگیرنده جنبه‌های ملموس و غیرملموس می‌باشند (Nuryant, 1999). این آیین‌ها علاوه بر نقش‌هایی که در دوران گذشته برای کشاورزان داشته‌اند، در عصر کنونی به عنوان یکی از منابع گردشگری شناخته شده و از عوامل جذب گردشگر (شاطریان و همکاران، ۱۳۹۷) و توزیع زمانی و مکانی آن‌ها (نظری و همکاران، ۱۳۹۴) و ایجاد تجربه منحصر به فرد برای گردشگران (کروبی و همکاران، ۱۳۹۸) می‌باشند. به صورت کلی جوامع محلی به شکل فزاینده‌ای تمایل دارند تا از طریق گردشگری، فرهنگ و طبیعت خود را با گردشگران به اشتراک بگذارند و البته از طریق این امر منافع مختلفی از جمله اقتصادی کسب می‌نمایند (میرزایی، ۱۳۹۵).

برای هزاران سال، جوامع کشاورزان، دامداران، آبی‌پروران و بهره‌برداران از جنگل؛ نظام‌های کشاورزی پیچیده، متنوع و سازگار شده‌ای را بسط و گسترش داده‌اند. این نظام‌ها در طول زمان از طریق آزمون، ترکیب دانش و فناوری بومی و تجربه مدیریت شده‌اند که اغلب منجر به امنیت غذایی جامعه و حفظ منابع طبیعی و تنوع زیستی شده است. نظام‌های

میراث مهم کشاورزی GIAHS یک ترکیب حیاتی از خدمات اجتماعی، فرهنگی، اکولوژیکی و اقتصادی برای نوع بشر فراهم می‌نمایند. این نظام‌ها از منظر زیبایی‌شناسی نه تنها منجر به ایجاد مناظر، که باعث حفظ تنوع زیستی قابل توجه کشاورزی جهانی، اکوسیستم‌های پایدار و میراث فرهنگی باارزشی نیز شده است (ایمانی و کیانی راد، ۱۳۹۴).

در این بین ایران کشوری چند فرهنگی است که وجود الگوها و تنوع آیینی، زبانی، لباسی و غذایی تنوع موسیقی و ادبیات شفاهی، صنایع و هنرهای دستی و غیره در مناطق مختلف به میراث فرهنگی ایران ارزشی دوچندان داده است که در صورت تولید محصول گردشگری از آن‌ها می‌توان گردشگران داخلی و بین‌المللی زیادی را جذب نموده و سرچشمه ایجاد و درآمد برای ساکنان مقاصد گردشگری کشور شد (سقای و خوشه بست، ۱۳۹۷). این موضوع با توجه به سیطره گردشگری پساوردی به عنوان یک فرایند پویا از تجارت مبتنی بر عرضه و تقاضا، سبب بازتولید گونه‌های مختلفی از تولید محصول در مقصدهای مختلف شده است (سقای و جوانبخت قهفرخی، ۱۳۹۱). آیین‌های کشاورزی با توجه به تنوع، قدمت، مردمی بودن و سایر ویژگی‌های خاص می‌تواند به عنوان یکی از جاذبه‌های گردشگری کشور قلمداد گردد. از این رو در تحقیق حاضر به دنبال بررسی اثرات آیین‌های کشاورزی بر توسعه گردشگری در کشور ایران می‌باشد.

در این باره غضنفری و جواد (۱۳۸۸) به بررسی گردشگری آیینی و ماهیت آن به همراه نمونه موردی در چشمه‌علی دامغان پرداختند. شایسته رخ (۱۳۹۲) در مقاله‌ای بر بررسی برخی از آیین‌های شادی‌بخش در کشاورزی کشور ایران پرداخته است. سقای و خوشه بست (۱۳۹۷) به تحلیل استراتژیک گردشگری رویداد درباره جشنواره طلای سرخ شهرستان قائنات پرداخته و به این نتیجه رسیدند که این جشنواره در بعد ملی قابلیت جذب گردشگر دارد که در این زمینه باید مشارکت مردم محلی و سازمان‌های مردم‌نهاد جلب شود. استرشله (۲۰۲۰) به بررسی تجربه تعاملی گردشگران در برگزاری آیین‌ها در کشور ایتالیا و نتایج مثبت این رویکرد در بین گردشگران پرداخته است. سیلابان و همکاران (۲۰۲۰) به بررسی برخی آیین‌های کشاورزی در کشور اندونزی پرداخته است. آکابادو و مارتین^۱ (۲۰۱۶) به بررسی آیین‌های کشاورزی با محوریت آب پرداخته و به تأثیر آیین‌ها بر انسجام اجتماعی تأکید نمودند. صمدادار^۲ (۲۰۰۶) به بررسی تأثیر تکنولوژی بر آیین‌ها کشاورزی در هند پرداخته است و به این نتیجه رسیده است که سطوح متفاوت استفاده از مکانیزاسیون، تأثیرات متفاوتی بر آیین‌ها دارد. پوریان (۱۳۹۵) در تحقیقی به بررسی نقش و جایگاه آیین و جشنواره‌های کشاورزی در توسعه گردشگری روستایی پرداخته است. نعیمی و همکاران (۱۳۹۷) در تحقیقی با موضوع میراث کشاورزی: راهبرد تحقق پایداری محیط‌زیستی در مناطق گردشگری روستایی؛ بیان می‌کند که با توجه به تأثیر مثبت و معنی‌دار میراث کشاورزی بر روی گردشگری پایدار محیط‌محور، لازم است برنامه ریزان و همه ذینفعان، تأثیرات توسعه گردشگری روستایی بر روی میراث فرهنگی و جوامع محلی را همواره مدنظر قرار دهند.

مبانی نظری

آیین‌های که در قالب رویدادها بروز پیدا می‌کنند، از بخش‌های مورد توجه گردشگری در سال‌های اخیر می‌باشد. این بخش از سریع‌ترین انواع گردشگری‌های در حال رشد بوده است (Nicholson & Pearce, 2001). این رویدادها محرک بسیار مهمی برای گردشگری بوده و نقش برجسته‌ای در برنامه‌های توسعه و بازاریابی مقصدها ایفا می‌نمایند

1Sterchele

2Silaban

3Acabado & Martin

4Samaddar

(Getz, 2008). فواید آیین‌ها به پنج دسته تقسیم می‌شوند:

- ۱) آیین شکلی از معرفت است.
  - ۲) آیین می‌تواند یک روش تعلیم باشد.
  - ۳) آیین برای مهار کردن حوادث احتمالی آینده اجرا می‌شود (باران، خشکسالی، جنگ و غیره).
  - ۴) آیین می‌تواند سرگرم‌کننده و لذت‌بخش باشد.
  - ۵) آیین غالباً برای بزرگداشت نیروی فوق طبیعی، پیروزی در شکار و... به کار می‌رود (براکت، ۱۳۸۴).
- مطالعات آیین در اواخر دهه ۱۹۷۰ و اوایل دهه ۱۹۸۰ به عنوان حوزه‌ای درخور توجه پدید آمد که بر پژوهش‌های اولیه رفتارشناسی، انسان‌شناسی، جامعه‌شناسی و تاریخ و پدیدارشناسی ادیان استوار بود و از توجه حوزه‌های میان‌رشته‌ای به موضوعاتی همچون برگزاری، تجسم، اقتدار، قدرت و خلاقیت اثر می‌پذیرفت. پرسش‌های بنیادینی که مطالعات آیین را شکل می‌دهند نسبتاً روشن است: آیین چیست؟ چه کاری انجام می‌دهد؟ آیا آیین مفید است؟ انواع مختلف آیین کدام است؟ آیا آیین حد و مرز سنتی و محافظه‌کارانه دارد یا خلاق و تحول‌گرا است؟ (رضا پور، ۱۳۹۷). به صورت کلی آیین‌ها سبب افزایش مشارکت‌های اجتماعی و همگرایی بین مردم محلی می‌گردد (Fischer et al, 2013).
- گردشگری میراث کشاورزی به عنوان یکی از مؤلفه‌های گردشگری آیینی، و از شاخه‌های گردشگری فرهنگی است. آنچه در گردشگری میراث کشاورزی وجود دارد، ابزار، ساختمان‌ها و باورهایی است که تا امروز به حیات خود ادامه داده‌اند (بیگی، ۱۳۹۸). گردشگری به فعالیت‌های آیینی بسیار نزدیک است براساس بررسی‌های هامون (۱۹۸۸)، گردشگری به عنوان یک آیین اجتماعی معرفی می‌شود که به بازآفرینی معنایی و دور شدن انسان از سبک زندگی روزمره منجر می‌شود (Kim, 2013) و به عنوان نوعی آیین مدرن از آن تعبیر می‌شود (Nash, 1984). گردشگری مراسم آیینی است به‌گونه‌ای که:

- ۱) در بسیاری از موارد گردشگری زمانی را دربرمی‌گیرد که به دور از زندگی معمول و پیش‌پا افتاده روزمره سپری می‌شود. در واقع استعاره‌های دور شدن و تغییر و خلاص شدن در اعمال و زبان گردشگری در طول سال‌های شکل‌گیری آن مرکزیت داشته‌اند؛
  - ۲) گردشگری به خلق موقعیت‌های ویژه‌ای بین دو حد متفاوت از فضاها، روزمره زندگی و کار تمایل دارد؛
  - ۳) رفتارهای گردشگران در این مکان‌ها اغلب با رفتارهای روزمره‌شان متفاوت است؛
  - ۴) گردشگران اغلب هنگام بازگشت به زندگی روزمره از لذت نوعی حس گذار برخوردار می‌شوند (بیگی، ۱۳۹۸).
- آیین‌هایی که در قالب گردشگری رویداد قرار می‌گیرند در انواع دسته‌ها جای می‌گیرند. به صورت کلی رویدادهای در دسته محلی، منطقه‌ای و رویدادهای بزرگ و ملی تقسیم‌بندی می‌شوند (Getz, 2005). آیین‌های کشاورزی نیز ممکن در هر دسته‌ای از انواع برشمرده شده جای گیرند. اما توجه به آیین‌های کشاورزی از نگاهی دیگر نیز حائز اهمیت است. امروزه نیازهای گوناگون انسان به طبیعت، بر کسی پوشیده نیست. طبیعتی که روزبه‌روز توسط انسان دستخوش تغییراتی می‌شود که بسیاری از آن‌ها نقشی اساسی در تخریب محیط‌زیست و نابودی کره زمین دارند. از این‌رو حفاظت از تنوع زیستی و طبیعی و مناظر به‌جامانده از گذشته امری ضروری است. از سویی دیگر، حفاظت از تنوع زیستی تنها شامل حفاظت از سرزمین‌های بکر و دست‌نخورده نیست، بلکه حفاظت از محیط‌های نیمه‌طبیعی را که تحت نفوذ انسان قرار گرفته‌اند، نیز دربرمی‌گیرد (بهبودی، ۱۳۹۳). نظام‌ها کشاورزی سنتی، به عنوان میرانی از گذشتگان، همواره نقش مؤثری در بقای انسان داشته‌اند و حفاظت از آن‌ها کمک می‌کند تا این نقش ادامه پیدا کند. اطلاعات ما از این نظام‌ها،

درک ما را از منظر فرهنگی ناشی از تعامل انسان و محیط‌زیست افزایش می‌دهد و به حفظ و صیانت از موضوع یادشده کمک می‌کند. میراث و منظر کشاورزی با توجه به اهمیت موضوع میراث کشاورزی و همچنین لزوم شناسایی و ارزش‌گذاری منظرهای کشاورزی سنتی، سازمان خواروبار و کشاورزی ملل متحد در سال ۲۰۰۲، طرحی را با عنوان سامانه‌های میراث کشاورزی جهانی برای شناسایی و حفاظت از ابعاد گوناگون میراث کشاورزی راه‌اندازی کرده است (بذرافشان، ۱۳۹۳).

میراث کشاورزی به عنوان نوع به خصوصی از میراث تعریف می‌شود که به‌طور عمده از شیوه زندگی کشاورزان، تولید و فعالیت‌های کشاورزی تشکیل شده است (Nahuelhual et al., 2014) برخی محققان نیز میراث کشاورزی را به‌صورت میراث فرهنگی سبک زندگی روستاییان تعریف کرده‌اند (Swinton et al., 2007). میراث کشاورزی دربرگیرنده جنبه‌های ملموس و غیرملموس میراث در بخش کشاورزی می‌باشد (Nuryanti, 1999; Umbridge, 2007). میراث کشاورزی به عنوان عاملی مؤثر در جذب گردشگر همواره مورد تأکید بوده و گردشگری این پتانسیل را داراست که برای حفظ میراث: در صورت برنامه‌ریزی صحیح، حمایت‌های دولتی و مالی را به ارمغان آورد (Wall, 2014; As et al, 1999; Peters & Su, 2005). در این بین، گردشگری روستایی می‌تواند به حفظ میراث فرهنگی ملموس و غیرملموس در جوامع روستایی کمک کند (Ou et al, 2012). در کشور چین، به دلیل توسعه گردشگری روستایی شمار زیادی از میراث فرهنگی روستایی مخصوصاً صنایع دستی سنتی و میراث شفاهی حفظ‌شده و گسترش یافته‌اند (Gao et al, 2009). ایران نیز از جمله کشورهای مستعد گردشگری میراث کشاورزی در سطح جهانی است که در سال‌های اخیر اولویت بیشتری را برای توسعه گردشگری به عنوان یک حوزه اقتصادی مهم قرار داده است (Ahmadipour, 2017). در این راستا در ایران تا سال ۲۰۱۸ سه میراث؛ سیستم تولید انار بر پایه آبیاری با قنات، سیستم تولید انگور در ملایر، سیستم تولید زعفران بر پایه آبیاری با قنات به عنوان میراث مهم جهانی کشاورزی شناسایی و ثبت شده‌اند (نعیمی و همکاران، ۱۳۹۷). در مجموع ۱۵ کشور دنیا شامل: الجزایر، جمهوری آذربایجان، بنگلادش، شیلی، چین، اتیوپی، هند، اندونزی، ایران، ژاپن، کنیا، مکزیک، مراکش، پرو، فیلیپین، سریلانکا، تانزانیا، تونس و ترکیه موفق به ثبت میراث‌های کشاورزی مهم جهانی خود در فائو شده‌اند. بر این اساس با توجه به تأکید فائو بر موضوع گردشگری کشاورزی طی سالیان اخیر می‌توان از فرصت کار داوطلبانه در مزارع و باغات برای تقویت گردشگری کشاورزی و شناساندن میراث کشاورزی استفاده کرد. این ابتکار علاوه بر انجام وظیفه صیانت پایدار توسعه روستاها و افزایش درآمد روستاییان، تعاملات فرهنگی هدفمند را نیز افزایش می‌دهد. گردشگری کشاورزی به عنوان یک کسب‌وکار یا فعالیتی است که بازدیدکنندگان را دعوت می‌کند تا به مزرعه یا مراتع بروند و از تجارب کشاورزی و منابع طبیعی بهره‌مند شوند (Kuhlen, 1998). سه ویژگی اصلی گردشگری کشاورزی عبارتند از:

- ❖ امکان مشارکت عملی در فرآیند تولید محصولات، زندگی خانوار روستایی و همچنین جامعه روستایی.
- ❖ آشنایی گردشگر با نحوه تولید محصول. گردشگری کشاورزی شانس آموختن درباره زندگی مردم روستایی، فرهنگ و آداب و رسوم‌شان را به گردشگران می‌دهد.
- ❖ توانایی گردشگری کشاورزی در برآورده کردن نیازهای احساسی گردشگران شامل ارتباط مستقیم با حیوانات خانگی، محصولات گیاهی و حیوانی و همچنین نیاز به تجربه یک جو روستایی، سکوت، صداها و بوهای روستا و

مزرعه. (2009 Sznajder et al.)

گردشگری کشاورزی از جمله راهبردهایی است که در چند دهه اخیر برای متنوع ساختن اقتصاد روستایی و توسعه پایدار روستایی مطرح شده است. اکثر کشورهای جهان این نوع گردشگری را به عنوان راهبردی نوین برای توسعه اجتماعی اقتصادی، احیا و بازسازی نواحی روستایی مدنظر قرار داده‌اند (Su, 2011). این امر به‌ویژه در کشورها و مناطقی که گزینه‌های محدودی برای توسعه دارند، بیشتر مورد توجه قرار گرفته است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر نحوه گردآوری داده‌ها، پیمایشی و از نظر نوع تحلیل، توصیفی-تحلیلی بوده و نتایج آن جنبه کاربردی دارد. جهت بررسی و ارزیابی نقش آیین‌های کشاورزی در توسعه گردشگری پایدار، از پرسشنامه بهره گرفته شده است. سوالات پرسشنامه در چهار بخش (اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، محیط‌زیستی و کالبدی و نهادی) طراحی شده است که در هر بخش به تناسب سوالات مربوط به هر شاخص درج شده است. اطلاعات حاصل شده از این پرسشنامه‌ها به صورت کمی وارد نرم‌افزار SPSS شده تا در ابتدا به جهت تأیید صحت پرسشنامه، مقدار آلفای کرونباخ آن بررسی گردد که این ضریب با مقدار ۰/۹۷ نشانگر اعتبار درونی خوب و قابل اعتماد سوالات پرسشنامه است. سپس با استفاده از آزمون‌های دوجمله‌ای، همبستگی و فریدمن به تجزیه و تحلیل یافته‌ها پرداخته شده است. جامعه آماری متخصصان رشته‌های مختلف از جمله گردشگری، جامعه‌شناسی، جغرافیا، ایران‌شناسی، تاریخ و غیره بوده‌اند که تعداد ۱۳۰ نفر به روش گلوله برفی، شناسایی و از آن‌ها برای مشارکت در پژوهش دعوت شود. با توجه به همه‌گیری کووید ۱۹ و در راستای بهره‌مندی از ابزارهای نوین پیمایش در این پژوهش از پرسشنامه آنلاین استفاده شده است.

محدوده مورد مطالعه

محدوده مورد مطالعه در این مقاله کشور ایران، سطح مطالعاتی جغرافیای کشاورزی و واحد مطالعاتی آیین‌های کشاورزی در ایران می‌باشد.

یافته‌ها

با توجه به استفاده از آزمون‌های ناپارامتریک برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، در این قسمت از آزمون دوجمله‌ای استفاده شد. به صورت کلی ۷۸ درصد متخصصان اعتقاد دارند که توجه به آیین‌های کشاورزی در بستر گردشگری آیینی می‌تواند به تنوع بخشی به اشتغال محلی منجر گردد که می‌توان ذکر نمود که از مهم‌ترین و اثربخش‌ترین اثرات آیین‌های کشاورزی قلمداد می‌شود. در برنامه‌ریزی گردشگری اصولاً باید برای مقصدهای گردشگری بسته‌ای از محصولات گردشگری با هسته قوی ارائه شود. با جذب گردشگری به سمت مقصدها به واسطه جاذبه‌های اصلی و اولیه، گزینه‌ها و محصولات دیگری باید برای گردشگر عرضه شوند که هم رضایت گردشگر تأمین شود و هم منفعت جامعه محلی. شاید برای یک یا چند نوع غذای محلی گردشگری حاضر بر مسافرت به روستایی خاص نشود اما چنانچه جاذبه قوی دیگر همانند آیین‌ها کشاورزی در هسته قرار گیرند و سپس محصولات دیگر همانند غذاهای محلی، اسکان در اقامتگاه‌ها، صنایع دستی، محصولات کشاورزی و غیره عرضه شوند، دو پایه اصلی گردشگری پایدار یعنی سود اقتصادی جامعه محلی و رضایت گردشگران ایجاد می‌شود. از طرف دیگر آیین‌های کشاورزی خود نوعی آموزش از فرایند زندگی کشاورزان هستند که یکی دیگر از پایه‌های اصلی پایداری است. با توجه به طبیعت‌محور بودن و ارزشمند بودن محیط‌زیست در

آیین‌های کشاورزی، در صورت برنامه‌ریزی مناسب جنبه دیگری از پایداری یعنی حفاظت از محیط‌زیست نیز محقق می‌شود.

در مؤلفه اجتماعی و فرهنگی نیز به‌جز یک گویه، بقیه گویه‌ها معنادار هستند. در گویه توجه به آیین‌های کشاورزی در مناطق روستایی و پیراشهری، موجب احیاء هویت جوامع محلی و احساس افتخار مردم محلی نسبت به روستا می‌شود، ۹۰ درصد متخصصان اعتقاد به تأثیر زیاد و خیلی زیاد آیین‌های کشاورزی بر روی این گویه می‌باشند. وجود این هویت و احساس تعلق تأثیرات خود را بر سایر جنبه‌های زندگی در روستاها خواهد گذاشت. چرا که اساس انگیزه برای فعالیت، داشتن احساس هویت و تعلق نسبت به آن فعالیت و مکان فعالیت می‌باشد. مشاهده می‌شود که ۶۸ درصد متخصصان معتقدند که توجه به آیین‌های کشاورزی در مناطق روستایی و پیراشهری، به ماندگاری جمعیت روستایی و کاهش مهاجرت‌های روستا به شهر می‌شود که این موضوع نیز خود از اهمیت بسیار زیادی در شرایط کنونی که شهرها با مشکلات عدیده مواجه هستند، برخوردار است. در حقیقت مشکلات بسیاری از شهرها، ریشه در مناطق دیگر و روستاها دارد و هر امری که بتواند ریشه مشکلات از جمله مهاجرت به شهرها را کاهش دهد، باید مورد توجه قرار گیرد. آیین‌های کشاورزی با تأثیرات اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی که بر جامعه محلی می‌گذارند به بهبود کیفیت زیستی و کاهش طبقات اجتماعی و فرهنگی کمک می‌کند که این موضوع خود کمک‌کننده نسبت به ماندگاری جمعیت در روستاها می‌باشد. این مسئله در موافقت ۷۲ درصد متخصصان با گویه توجه به آیین‌های کشاورزی در مناطق روستایی و پیراشهری، موجب تأثیر بر الگوی معیشت و رفتار زیستی جوامع محلی می‌گردد، قابل بررسی است. در حقیقت آیین‌ها کشاورزی همان‌طور که ذکر شد، می‌توانند سبب تنوع درآمدی و در نتیجه تأثیرگذاری بر الگوی معیشت و پایداری بیشتر آن شوند.

در مؤلفه محیط‌زیستی و کالبدی، تنها گویه «توجه به آیین‌های کشاورزی در مناطق روستایی و پیراشهری، با تنوع‌بخشی به منابع درآمدی روستاییان، سبب کاهش ارتباط و بهره‌کشی از منابع طبیعی می‌گردد» معنادار نمی‌باشد. ملاحظه می‌شود که آیین‌های کشاورزی نه تنها سبب رونق بخشی به محصولات کشاورزی فعلی مناطق می‌شوند بلکه توجه به آیین‌های کشاورزی در مناطق روستایی و پیراشهری، با تنوع‌بخشیدن به محصولات کشاورزی، موجب شکل‌گیری یک چشم‌انداز طبیعی خاص می‌گردند. نمونه این مورد را می‌توان در کشت محصولاتی دانست که تقاضا در بین گردشگران دارد. مثلاً کشت انواع سبزیجات در روستاها در کنار کشت محصولات اصلی. علاوه بر این موضوع حضور گردشگران در عرصه‌های روستایی، سبب می‌شود که اهمیت و ارزش عرصه‌های طبیعی بیشتر شناخته شود. چرا که طبیعت‌گردی با توجه به فضای گسترده جغرافیایی، جاذبه‌های بکری را در اختیار گردشگران قرار می‌دهد. تنها لازم است جاذبه‌ای مثلاً آیین‌های کشاورزی آن‌ها را به طبیعت جذب نمایند. در صورتی که روش‌های آموزشی درست، احترام به گونه‌های زیستی و توجه به آن‌ها نیز مورد توجه قرار گیرد، می‌توان به جنبه آموزشی پایداری نیز دست یافت. موضوعی که توسط ۶۴ درصد از متخصصان مورد تأکید قرار گرفته است. به‌رحال ۷۲ درصد متخصصان اعتقاد دارند که توجه به آیین‌های کشاورزی در مناطق روستایی و پیراشهری، برگزاری آیین‌های کشاورزی و حضور گردشگران و آشنایی با فرهنگ و سنن روستایی به نوعی موجب تقویت این فرهنگ‌های سازگار با محیط‌زیست می‌شود.

نتایج آزمون دوجمله‌ای برای مؤلفه نهادی نشان می‌دهد که آیین‌ها می‌توانند سبب برانگیختن مشارکت‌های محلی در امور شوند. چرا که آیین‌ها مختص طبقه خاص اجتماعی یا نخبگان محلی نیست بلکه ماهیت آیین‌ها در مردمی بودن آن‌هاست. بنابراین جوهره وجود آیین‌ها به مشارکت مردم محلی بستگی دارد. از این رو ۷۸ درصد متخصصان موافق این

گویه بوده‌اند. از طرف دیگر توجه به آیین‌های کشاورزی در مناطق روستایی و پیراشهری، موجب تقویت نهاد شورا و دهیاری در سطوح محلی می‌شود. آیین‌ها با توجه به خرد و محلی بودن نیاز به مدیریت محلی و در سطح خرد نیز دارند که نهاد شورا و دهیاری بهترین سطح برای این موضوع است. علاوه بر این، گروه‌های مردم‌نهاد نیز عرصه‌ای دیگر برای حضور و فعالیت پیدا خواهند نمود که می‌تواند مسیری برای توسعه محلی در مؤلفه نهادی باشد. با توجه به تأثیرات اقتصادی آیین‌ها که در قسمت قبل توضیح داده شد، توجه به آیین‌های کشاورزی در مناطق روستایی و پیراشهری، انواع تعاونی‌های روستایی را شکل داده و موجب رونق آن‌ها می‌شود. این تعاونی‌های در عرصه‌های مختلف کشاورزی و گردشگری (غذا، تورگردانی، اقامتی، حمل و نقل و غیره) می‌توانند فعالیت داشته باشند.

نتایج آزمون دوجمله‌ای در سطح مؤلفه‌ها (جدول ۵) نشان‌دهنده این موضوع است که ۹۴ درصد متخصصان تأثیرات اقتصادی آیین‌های کشاورزی را بیشتر از حد متوسط ارزیابی نموده‌اند. در مؤلفه اجتماعی و فرهنگی نیز ۹۳ درصد متخصصان بر این تأثیرات تأکید داشته‌اند. در مؤلفه محیط‌زیستی و کالبدی و همچنین نهادی، ۸۷ درصد متخصصان قائل به این مطلب هستند که آیین‌های کشاورزی تأثیر مثبتی بر محیط‌زیست و مباحث نهادی دارد.

جدول ۵. نتایج آزمون دوجمله‌ای در سطح مؤلفه‌ها

مؤلفه	طبقه	فراوانی	فراوانی مشاهده شده	فراوانی مورد انتظار	معناداری برای فراوانی مورد انتظار
اقتصادی	گروه اول	۳<=	۸	۰/۰۶	۰/۵۰
	گروه دوم	۳>	۱۲۲	۰/۹۴	۰/۰۰۰
	جمع		۱۳۰	۱/۰۰	
اجتماعی و فرهنگی	گروه اول	۳<=	۹	۰/۰۷	۰/۵۰
	گروه دوم	۳>	۱۲۱	۰/۹۳	۰/۰۰۰
	جمع		۱۳۰	۱/۰۰	
محیط‌زیستی و کالبدی	گروه اول	۳<=	۱۷	۰/۱۳	۰/۵۰
	گروه دوم	۳>	۱۱۳	۰/۸۷	۰/۰۰۰
	جمع		۱۳۰	۱/۰۰	
نهادی	گروه اول	۳<=	۱۷	۰/۱۳	۰/۵۰
	گروه دوم	۳>	۱۱۳	۰/۸۷	۰/۰۰۰
	جمع		۱۳۰	۱/۰۰	

همچنین آزمون فریدمن در سطح مؤلفه‌ها (جدول ۶) نشان داد که به ترتیب مؤلفه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، نهادی و درنهایت محیط‌زیستی و کالبدی بالاترین رتبه‌ها را دارا می‌باشند.

جدول ۶. نتایج آزمون فریدمن در سطح مؤلفه‌ها

مؤلفه	میانگین رتبه‌ای	رتبه
اقتصادی	۲/۹۴	۱
اجتماعی و فرهنگی	۲/۵۵	۲
نهادی	۲/۲۸	۳
محیط‌زیستی و کالبدی	۲/۲۲	۴
معناداری	۰/۰۰۰	

در انتها از آزمون همبستگی برای سنجش وضعیت رابطه بین مؤلفه‌ها استفاده شد که نتایج آن در جدول ۷ دیده

می‌شود.

جدول ۷. نتایج آزمون همبستگی در سطح مؤلفه‌های مورد بررسی

مؤلفه	اقتصادی	اجتماعی و فرهنگی	محیط‌زیستی و کالبدی	نهادی
اقتصادی	همبستگی پیرسون	۰/۸۶۵**	۰/۷۱۳**	۰/۷۸۷**
	سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
	تعداد نمونه	۱۳۰	۱۳۰	۱۳۰
اجتماعی و فرهنگی	همبستگی پیرسون	۰/۸۶۵**	۰/۸۲۰**	۰/۷۱۱**
	سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
	تعداد نمونه	۱۳۰	۱۳۰	۱۳۰
محیط‌زیستی و کالبدی	همبستگی پیرسون	۰/۷۱۳**	۰/۸۲۰**	۰/۷۹۱**
	سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
	تعداد نمونه	۱۳۰	۱۳۰	۱۳۰
نهادی	همبستگی پیرسون	۰/۶۸۷**	۰/۷۱۱**	۰/۷۹۱**
	سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
	تعداد نمونه	۱۳۰	۱۳۰	۱۳۰

** : همبستگی در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است.

بر اساس نتایج آزمون همبستگی تمامی چهار مؤلفه مورد بررسی دارای همبستگی مثبت و معنادار با یکدیگر می‌باشند. بنابراین اثرات آیین‌ها بر ابعاد مختلف توسعه گردشگری بر روی یکدیگر تأثیر گذارند و چنانچه یکی از ابعاد توسعه پیدا نماید یا بالعکس تضعیف شود، بر دیگر ابعاد نیز تأثیر خواهد گذاشت.

نتیجه‌گیری

آیین‌های کشاورزی می‌توانند سبب به حرکت درآوردن سایر منابع گردشگری به سمت جاذبه و محصول شدن شوند. همین امر منجر به تنوع‌بخشی به اشتغال محلی می‌شود. چرا که اساس فعالیت‌های روستایی کار کشاورزی است و آیین‌های کشاورزی در دل گردشگری کشاورزی به عنوان مکمل محسوب می‌شوند که می‌توانند باعث تنوع‌بخشی به اشتغال در جوامع محلی گردند. یکی از این اشتغال‌ها می‌تواند فعالیت در بازارهای محلی باشد که به سبب وجود آیین‌های کشاورزی شکل گرفته‌اند. از طرف دیگر حتی اقامت در اقامتگاه‌های محلی نیز از راه‌های تنوع‌بخشی به درآمدهای روستاییان است که به سبب جذب انواع جاذبه‌های گردشگری کشاورزی حاصل می‌شود. البته اقامتگاه‌های محلی می‌توانند بستری برای رونق سایر خدمات ارائه‌شده به گردشگران باشند. از آن جمله می‌توان به رونق تقاضا برای غذاهای محلی با رونق فروش محصولات کشاورزی را نام برد. تمامی این موارد سبب افزایش درآمد جوامع محلی خواهد شد که یک جنبه مهم پایداری یعنی منفعت اقتصادی را محقق می‌نماید. اما در سوی دیگر و در مؤلفه اجتماعی آیین‌های کشاورزی موجب احیاء هویت جوامع محلی و احساس افتخار مردم محلی نسبت به روستا می‌شوند. چرا که آیین‌های کشاورزی جزئی از سرمایه‌های فرهنگی محسوب می‌شوند که نه تنها باعث هویت بخشی به جامعه محلی میشوند بلکه حتی می‌توانند باعث هویت‌سازی ملی می‌گردند. بر اساس نتایج آزمون فریدمن نیز به ترتیب گویه‌های احیاء هویت جوامع محلی و احساس افتخار مردم محلی نسبت به روستا، رشد انواع جشنواره‌های بومی محلی و رونق بازارهای روزانه و کنار جاده‌ای و افزایش اعتماد به نفس در جامعه محلی در راستای فرهنگ بومی آن‌ها بالاترین میانگین را کسب نموده‌اند. در کنار بحث هویت، آیین‌ها می‌توانند به ماندگاری جمعیت روستایی و کاهش مهاجرت‌های روستا به شهر کمک

نمایند. از علل اصلی مهاجرت مشکلات اقتصادی می‌باشد که آیین‌ها با ارائه زمینه برای توسعه گردشگری می‌توانند بخشی از مشکلات اقتصادی منجمله اشتغال و درآمد را حل نمایند. در تحقیق حاضر نیز مؤلفه اقتصادی بالاترین رتبه تأثیرپذیری از آیین‌های کشاورزی دارا می‌باشد. نتایج آزمون فریدمن نیز نشان می‌دهد که به ترتیب گویه‌های رونق بازارهای محلی، تقاضا برای انواع غذاهای محلی و زمینه برای تبلیغ محصولات روستایی بالاترین رتبه را در اثرات اقتصادی آیین‌های کشاورزی کسب نموده‌اند.

به صورت کلی آیین‌های کشاورزی موجب باززنده‌سازی روستا در معنای کلیت آن یعنی محیط انسانی و فعالیت‌های رایج در آن می‌شود. شاید یکی از مهم‌ترین اثرات آیین‌های کشاورزی در مؤلفه محیط‌زیستی و کالبدی باشد که توجه به آیین‌های کشاورزی در مناطق روستایی و پیراشهری، با تنوع‌بخشی به منابع درآمدی روستاییان، سبب کاهش ارتباط و بهره‌کشی از منابع طبیعی می‌گردد. این مسئله در دنیا و حتی کشور ما دارای سابقه و شناخته‌شده است. مثلاً پروژه ترسیب کربن در راستای ارتقای همین گویه در برخی از استان‌های کشور مانند خراسان جنوبی اجرا شده است. بسیار از آیین‌ها کشاورزی برآمده از احترام به طبیعت و شکرگزاری نسبت به خالق با استفاده صحیح از منابع هستند. در این راستا توجه به آیین‌های کشاورزی در مناطق روستایی و پیراشهری، برگزاری آیین‌های کشاورزی و حضور گردشگران و آشنایی با فرهنگ و سنن روستایی به نوعی موجب تقویت این فرهنگ‌های سازگار با محیط‌زیست می‌شود که اثر بسیار بزرگی بر جنبه محیط‌زیستی پایداری دارد. از طرف دیگر چون آیین‌ها بنیادی مردمی دارند و بدون حضور جامعه محلی، هویت و اصالتی نخواهند داشت؛ توجه به آیین‌های کشاورزی در مناطق روستایی و پیراشهری، موجب تقویت مشارکت‌های محلی مردم عادی، مسئولان روستایی مانند شوراهای دهیاران، سازمان‌های مردم‌نهاد محلی و غیره می‌گردند که این موضوع خود تقویت‌کننده مؤلفه نهادی و مدیریتی در سطح خرد جامعه می‌باشد. نتایج آزمون فریدمن برای مؤلفه محیط‌زیستی و کالبدی نیز نشان می‌دهد که به ترتیب گویه‌های توجه به آیین‌های کشاورزی در مناطق روستایی و پیراشهری، به سبب حضور خانواده‌ها در جشن‌های کشاورزی، کودکان ارتباط بیشتری با طبیعت خواهند گرفت، توجه به آیین‌های کشاورزی در مناطق روستایی و پیراشهری، برگزاری آیین‌های کشاورزی و حضور گردشگران و آشنایی با فرهنگ و سنن روستایی به نوعی موجب تقویت این فرهنگ‌های سازگار با محیط‌زیست می‌شود و توجه به آیین‌های کشاورزی در مناطق روستایی و پیراشهری، با حضور گردشگران در عرصه‌های روستایی، اهمیت و ارزش عرصه‌های طبیعی بیشتر شناخته می‌شود در بالاترین رتبه قرار دارند. این موضوع نشان می‌دهد که آیین‌های کشاورزی قابلیت دارند که از آن‌ها در جهت حفاظت از محیط‌زیست بهره برده شود. همچنین نتایج آزمون فریدمن برای مؤلفه نهادی نیز نشان می‌دهد که به ترتیب گویه‌های توجه به آیین‌های کشاورزی در مناطق روستایی و پیراشهری، موجب تقویت مشارکت‌های محلی می‌گردد، توجه به آیین‌های کشاورزی در مناطق روستایی و پیراشهری، حضور گروه‌های مختلف سنی و جنسی را در عرصه‌های تولیدی و مدیریتی فراهم می‌کند و توجه به آیین‌های کشاورزی در مناطق روستایی و پیراشهری، موجب تقویت نهاد شورا و دهیاری در سطوح محلی می‌شود بالاترین امتیاز را کسب نموده‌اند. با توجه به یافته‌های تحقیق حاضر پیشنهاد می‌شود تحقیقات آینده بر حوزه توانمندسازی کشاورزان برای توسعه گردشگری کشاورزی و همچنین تجارب موفق توسعه گردشگری کشاورزی با محوریت آیین‌های کشاورزی تمرکز بیشتری نمایند.

تشکر و قدردانی

این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی می‌باشد که توسط اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران حمایت مالی شده است. شایسته است از توجه و عنایت آن دفتر کمال تشکر و قدردانی را داشته باشیم. همچنین قدردان همه کسانی هستیم که به هر نحوی، به‌ویژه در بخش تهیه داده‌های میدانی به ما یاری رساندند.

منابع

- ۱) بذرافشان، مهسا. (۱۳۹۳). جایگاه میراث کشاورزی ایران در طرح GIAHS. ماهنامه پیام سبز، ۱۱۵، ۲۷-۲۹.
- ۲) براکت، اسکارگروس. (۱۳۸۴). تاریخ تئاتر جهان. ترجمه هوشنگ آزادی‌ور، تهران: نشر مروارید.
- ۳) بهبودی، زهرا. (۱۳۹۳). منظر ساتویاما، الگویی از توازن در رابطه انسان - محیط. ماهنامه پیام سبز، ۱۱۵، ۳۴-۳۶.
- ۴) بیگی، حمیده. (۱۳۹۸). نقش گردشگری آیینی در نگهداشت فرهنگ عزاداری حسینی؛ مطالعه موردی شهرک ماسوله. فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، ۱۲ (۲)، ۱۰۱-۱۳۱.
- ۵) پوریان، ابوالفضل. (۱۳۹۵). نقش و جایگاه آیین و جشنواره‌های کشاورزی در توسعه گردشگری روستایی. سومین همایش یافته‌های نوین در محیط‌زیست و اکوسیستم‌های کشاورزی، تهران.
- ۶) سقایی، مهدی و خوشه بست، فرزانه. (۱۳۹۷). تحلیل استراتژیک گردشگری رویداد در ایران (مورد شناسی: جشنواره طلای سرخ شهرستان قائنات). فصلنامه جغرافیا و آمایش شهری - منطقه‌ای، ۲۷، ۷۵-۹۴.
- ۷) شاطریان، محسن؛ کیانی سلمی، صدیقه و شیخ‌زاده، فاطمه. (۱۳۹۷). بررسی عوامل اثرگذار بر انگیزه گردشگران رویداد در انتخاب مقصد گردشگری و اثر آن بر وفاداری گردشگران (مورد مطالعه: جشنواره گل و گلاب قمصر و نیاسر). فصلنامه گردشگری و توسعه، ۷ (۱)، ۱۳۵-۱۵۵.
- ۸) شایسته رخ، الهه. (۱۳۹۲). آیین‌های شادی‌بخش در کشاورزی. فصلنامه فرهنگ مردم ایران، ۳۴، ۸۹-۱۰۹.
- ۹) غضنفری، پروانه و جوادی، شهره. (۱۳۸۸). نگاه آیینی به گردشگری ایرانی. منظر، ۵، ۷۰-۷۳.
- ۱۰) کروب، مهدی؛ قادری، اسماعیل و جلیلیان، نگار. (۱۳۹۸). امکان‌سنجی توسعه گردشگری رویداد (با تأکید بر رویدادهای فرهنگی) و تأثیر آن بر تعدیل فصلی بودن مقصدهای گردشگری مطالعه موردی: شهر همدان. فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، ۱۴ (۴۵)، ۳۵-۵۶.
- ۱۱) کیانی راد، علی و ایمانی، فرح‌روز. (۱۳۹۴). برگرفته از جزوه معرفی نظام‌های میراث کشاورزی مهم جهانی GHAS فائو.
- ۱۲) منصور، معصومه؛ ضیاء‌الدین، باده یان و عادل، کامران. (۱۳۹۳). دومین همایش ملی دانشجویی علوم جنگل، انجمن علمی دانشجویی جنگلداری دانشگاه تهران.
- ۱۳) میرزایی، روزبه. (۱۳۹۵). گردشگری رویداد راهکاری جهت توسعه اقتصادی پایدار در جوامع محلی. فصلنامه جغرافیا، ۱۴ (۴۹)، ۴۱-۶۰.
- ۱۴) نظری، محسن؛ قادری، زاهد و فضلوی، سیده فروزنده. (۱۳۹۴). بررسی تأثیر عوامل مؤثر بر اجرای موفق رویدادهای فرهنگی از دیدگاه گردشگران. فصلنامه مدیریت دولتی، ۷ (۴)، ۶۹۹-۷۲۰.
- ۱۵) نعیمی، امیر؛ رضائی، روح‌الله و موسی پور، سیده کوثر. (۱۳۹۷). میراث کشاورزی: راهبرد تحقق پایداری محیط‌زیستی در مناطق گردشگری روستایی (مورد مطالعه: روستاهای بخش مرکزی باغملک و ایذه استان خوزستان). آموزش محیط‌زیست و توسعه پایدار، ۱۵، ۹-۲۲.
- ۱۶) نیلی، رعنا؛ نیلی، ریحانه و سلطان‌زاده، حسین. (۱۳۹۱). چگونگی بازتاب شاخصه‌های مناظر شفابخش در الگوی منظر باغ ایرانی. فصلنامه باغ نظر، ۲۳ (۹)، ۶۵-۷۴.

۱۷) یوسفی، یوسف؛ آزاد، میترا و سلطانی محمدی، مهدی. (۱۳۹۶). مطالعه چگونگی ارتباط مراسم آیینی عزاداری ایام محرم و شهر نایین. فصلنامه شهر ایرانی اسلامی، ۲۹، ۳۷-۵۱.

References

- 1) Acabado, S., & Martin, M. (2016). The sacred and the secular: practical applications of water rituals in the Ifugao agricultural system. *TRaNS: Trans-Regional and-National Studies of Southeast Asia*, 4(2), 307-327.
- 2) Ahmadipour, Z. (2017). *Lecture in joint conference between Iran and England on tourism investment*. Available at ISNA News Agency. Retrieved date: Jan. 07 2017 [In Persian].
- 3) Bahrami, Z. (2014). Satoyama Landscape, a Model of Balance in Human-Environment Relations. *Payam Sabz Monthly*, 115, 34-36. [in Persian].
- 4) Bazr Afshan, M. (2014). The Position of Iran's Agricultural Heritage in GIAHS Program. *Payam Sabz Monthly*, 115, 27-29. [in Persian]
- 5) Beigi, H. (2019). The Role of Ritual Tourism in Preserving the Culture of Mourning for Imam Hossein: A Case Study of Masouleh Village. *Iranian Journal of Cultural Research*, 12(2), 101-131. [in Persian].
- 6) Brakt, O.G. (2005). *The History of World Theater*. translated by Houshang Azadivar, Tehran: Morvarid Publication. [in Persian].
- 7) Fischer, R., Callander, R., Reddish, P., & Bulbulia, J. (2013). How do rituals affect cooperation?. *Human Nature*, 24(2), 115-125.
- 8) Getz, D. (2005). *Event management and event tourism*. (2nd ed.). New York: Cognizant.
- 9) Getz, D. (2008). Event tourism: Definition, evaluation, and research. *Tourism management*, 29, 403-428.
- 10) Ghazanfari, P., & Javadi, Sh. (2009). An Anthropological Perspective on Iranian Tourism. *Manzar*, 5, 70-73. [in Persian].
- 11) Gliessmann, S. R. (2000). *Agroecosystem sustainability: Developing practical strategies (Advances in Agroecology)*. Boca Raton: CRC Press.
- 12) Hummon, D. M. (1988). Tourist worlds: Tourist advertising, ritual, and American culture. *The Sociological Quarterly*, 29(2), 179-202.
- 13) Karoubi, M., Ghaderi, E., & Jalilian, N. (2019), "Feasibility Study of Event Tourism Development (with Emphasis on Cultural Events) and Its Impact on Reducing Seasonality of Tourist Destinations: A Case Study of Hamedan City. *Journal of Tourism Management Studies*, 14 (45), 35-56. [in Persian].
- 14) Kiani Rad, A., & Imani, F. (2015). *Introduction to the Important Agricultural Heritage Systems of the World: GIAHS, " FAO*. [in Persian].
- 15) Kim, J., Kim, B., & Park, S. (2013). The effects of tourism ritualization, ritual performance on tourist satisfaction. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 14(3), 245-263.
- 16) Koochafkan, P. (2009). The conservation and adaptive management of globally important agricultural heritage systems (GIAHS). *Journal of Resource Science*, 31(1), 4-9.
- 17) Kuhen, D. (1998). *Consideration for Agricultural Tourism Development*. Newyork Sea Grant.
- 18) Lichtfouse, E., Hamelin, M., Navarrete, M. & Debaeke, P. (Eds.). (2011). *Sustainable Agriculture*. (Vol.2). New York: Springer.
- 19) Mansouri, M., Badehyan Z.A., & Adeli, K. (2014). Proceedings of the Second National Forest Science Students Conference, University of Tehran Forest Science Student

- Association. [in Persian].
- 20) Mirzaei, R. (2016). Event Tourism: A Solution for Sustainable Economic Development in Local Communities. *Journal of Geography*, 14 (49), 41-60. [in Persian].
  - 21) Nahuelhual, L., Carmona, A., Laterra, P., Barrena, J., & Aguayo, M. (2014). A mapping approach to assess intangible cultural ecosystem services: The case of agriculture heritage in Southern Chile. *Ecological Indicators*, 40, 90–101.
  - 22) Na'imi, A., Rezaei, R., & Mosapour, S.K. (2018). Agricultural Heritage: A Strategy for Achieving Environmental Sustainability in Rural Tourist Areas (Case Study: Villages in the Central Part of Baghmalek and Izeh Districts, Khuzestan Province). *Environmental Education and Sustainable Development*, 15, 9-22. [in Persian].
  - 23) Nash, D. (1984). The ritualization of tourism comment on Graburn's the anthropology of tourism. *Annals of Tourism Research*, 11(3), 503-507.
  - 24) Nazari, M., Ghaderi, Z., & Fazlavi, S.F. (2015). Investigating the Impact of Effective Factors on the Successful Implementation of Cultural Events from the Perspective of Tourists. *Journal of Public Management*, 7(4), 699-720. [in Persian].
  - 25) Nili, R., Nili, R., & Sultan Zadeh, H. (2012). How the Healing Landscapes Indexes are Reflected in the Pattern of the Iranian Garden Landscape. *Bagh Nazar Scientific-Research Journal*, 23, 65-74. [in Persian].
  - 26) Nuryanti, W. (1999). *Introduction: Sustaining heritage through cultural industries*. In Nuryanti W (ed.). *Heritage, tourism, and local communities*, Gadjah Mada University Press: Yogyakarta, Indonesia.
  - 27) Peters H. (1999). Making tourism work for heritage preservation: Lijiang, A case study in UNESCO and the nature conservancy, Yunnan. *International Conference on Anthropology. Chinese Society and Tourism, Kunming*.
  - 28) Puryan. A. (2016). The Role and Position of Indigenous Knowledge in the Sustainable Development of Rural Areas. *Journal of Indigenous Knowledge*, 6(1), 1-22. [in Persian].
  - 29) Roberts, L., Hall, D. (2001). *Rural Tourism and Recreation Principles to Practice*. CABI Pub: Wallingford, Oxon; New York.
  - 30) Saghaei, M., & Khoshravesh, F. (2018). Strategic Analysis of Event Tourism in Iran (Case Study: Red Gold Festival in Qaenat County). *Journal of Geography and Regional Planning*, 27, 75-94. [in Persian].
  - 31) Saghaei, M., & Ghafoor-Khah, Z. (2012). Tourism Site Assessment in Rural Areas in Northern Khorasan (Case Study: Esfedaan Region). *Journal of Tourism Studies*, 1 (1), 51-62. [in Persian].
  - 32) Samaddar, A. (2006). Traditional and posttraditional: A study of agricultural rituals in relation to technological complexity among rice producers in two zones of West Bengal, India. *Culture & Agriculture*, 28(2), 108-121.
  - 33) Sh, G., Huang, S., & Huang, Y., (2008). Rural tourism development in China. *First published: 30 December 2008. <https://doi.org/10.1002/jtr.712>. Citations: 58*
  - 34) Shaterian, M., Kiani Salimi, S., & Sheikhzadeh, F. (2018). Investigating Factors Affecting the Motivation of Event Tourists in Choosing Tourist Destinations and Their Impact on Tourist Loyalty (Case Study: Gol and Golab Festival of Qamsar and Niasar). *Journal of Tourism and Development*, 7(1), 135-155. [in Persian].
  - 35) Shayesterakh, E. (2013). Joyful Rituals in Agriculture. *Journal of Iranian People's Culture*, 34, 89-109. [in Persian]
  - 36) Silaban, I., Sibarani, R., & Fachry, M. E. (2020). Indahan siporhis “the very best boiled rice

- mixed with herbs and species” for the women's mental and physical health in ritual of traditional agricultural farming. *Enfermeria clinica*, 30, 354-356.
- 37) Sterchele, D. (2020). Memorable tourism experiences and their consequences: An interaction ritual (IR) theory approach. *Annals of Tourism Research*, 81, 102847.
- 38) Su, B. (2011). Rural Tourism in China. *Tourism Management*, 32 (6), 1438-41.
- 39) Su, M. M., & Wall, G. (2014). Community Participation in Tourism at a World Heritage Site: Mutianyu Great Wall, Beijing, China. *International Journal of Tourism Research*, 16, 146-156.
- 40) Swinton, S. M., Lupi, F., Robertson, G. P. & Hamilton, S. K. (2007). Ecosystem services and agriculture: cultivating agricultural ecosystems for diverse benefits. *Ecological Economics*, 64, 245- 252.
- 41) Sznajder, M., Przeborska, M., & Scrimgeor, F. (2009). *Agritourism*. USA, CABI north American office.
- 42) Tew, C., & Barbieri, C. (2010). Importance of agritourism for agriprenuer goal accomplishment, a thesis presented to the faculty of the graduate school. *university of missouri, in partial fulfilment of the requirements for the degree master of science*.
- 43) Vafadari, K. (2013a). Exploring Tourism Potential of Agriculture Heritage Systems: a case study of the Kunisaki Peninsula, Oita Prefecture, Japan. *Issue in Social Science*, 1(1), 33-52
- 44) Wall, M. M. (2014). Community Participation in Tourism at a World Heritage Site: Mutianyu Great Wall, Beijing, China. *International Journal of Tourism Research*, 16, 146-156.
- 45) Yousefi, Y., Azad, M., & Soltani Mohammadi, M. (2017). Studying the Relationship between Mourning Ceremonies of Muharram and Urban Spaces. *Journal of Islamic Iranian City*, 29, 37-51. [in Persian].